

Časopis „Poslovne studije“, 2014, 11-12:
Rad primljen: 10.03.2014.
Rad odobren: 28.03.2014.

UDK 005.334:339.137.2
DOI: 10.7251/POS1412457J
Stručni rad

Džafić dr Goran¹
Mitrović Ivana ma²

UTICAJ PRIVREDNE STABILNOSTI NA NACIONALNU BEZBEDNOST

Rezime: *Potrebno je da se na jednom mestu identifikuju i sistematizuju činioci koji utiču na privrednu stabilnost zemlje, a sa stanovišta menadžmenta nacionalne bezbednosti. Imajući u vidu da su privredna stabilnost i bezbednost jedne zemlje u uzročno posledičnoj vezi, odnosno da jedna na drugu neprestano utiču kroz opšti okvir uređen državnom politikom, ali i kroz specifične oblasti, činilo se nužnim istražiti ključne faktore oba fenomena i ponuditi okvir zajedničkog delovanja. Ovo poslednje je posebno važno, jer se čini da uprkos razrađenim sistemima oba fenomena, do sada nije bilo pokušaja da se njihovi opšti postulati i jedinstvene aktivnosti koje ih odlikuju integrišu u zaseban sektor čiji je cilj očuvanje privredne stabilnosti zemlje.*

Ključne reči: *nacionalna bezbednost, ekonomija, privredna stabilnost.*

JEL klasifikacija: *H560, P36, P16*

¹ Doktor nauka internacionalnog menadžmenta, Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza, Vlajkovićevo 3, Beograd, goran.dzafic@siepa.gov.rs

² Master nauka bezbednosti, studentkinja doktorskih studija Filozofskog fakulteta Beogradskog univerziteta, alkibiyad@gmail.com

UVOD

Povezanost ekonomskog razvoja i nacionalne bezbednosti nije sasvim nova i neistražena relacija na nivou koncepata i teorija bezbednosti, kao što ni međuzavisnost ekonomskih i bezbednosnih procesa nije izostavljena u domenu praktične politike. U skladu sa tim jeste i koncept reforme sektora bezbednosti smešten u širi kontekst društvenog razvoja, u čijoj se osnovi nalaze upravo ekonomija, privreda i ekonomski, odnosno privredni rast.

Prilikom pomena pojma nacionalna bezbednost prva asocijacija su vojska, policija i razne specijalizovane službe bezbednosti. Činjenica je da su svi oni sastavni deo sistema, ali sama nacionalna bezbednost je mnogo širi društveni fenomen. Zasniva se na više konstitutivnih faktora, počevši od istorijsko, idejno-kulturnih, preko privredno-ekonomskih do političkih i državnih aspekata. Ona je sistem organizacija i institucija. Povezanost između ekonomije, privrede sa jedne strane, i nacionalne bezbednost sa druge, je višestruka.

1. KONCEPT NACIONALNE BEZBEDNOSTI

Nacionalna bezbednost, kao pojam, je u upotrebi u dnevnoj komunikaciji kroz medije, državne institucije, ali i u naučnim disciplinama. Često se taj pojam, nacionalna bezbednost, poistovećuje sa državnom bezbednošću ili sa bezbednosnom funkcijom određene države, zajednice, što je apsolutno pogrešno.

Pojam „nacionalna bezbednost“ prvi put upotrebljen je u delu Voltera Lippmana, (Lippman 1953), Američka spoljna politika (*U.S. Foreign Policy*), ali je taj pojam tek nakon Drugog svetskog rata ušao u širu upotrebu i vezivao se za zaštitu celovitosti suverenih država. Povezivanjem pojma „nacionalna bezbednost“ s pojmom „sistem“, nastao je novi pojam „sistem nacionalne bezbednosti“ – sistem koji ima sve karakteristike društvenog

sistema usmerenog ka postizanju i očuvanju integriteta suverenih država. Struktura i ciljevi tog sistema, od Drugog svetskog rata do danas, doživeli su brojne i bitne izmene, ali su osnovne sistemske i kibernetičke odrednice sistema ostale nepromenjene (Dragišić 2009, 165).

Postoji teorijsko dvostruko tumačenje u objašnjenju tog pojma i samim tim taj fenomen čini otvorenim za različite interpretacije, upotrebe, a samim tim i zloupotrebe. „Retorički, nacionalna bezbednost su poruke javnosti ili sagovornicima koje sadrže posebnu težinu, obavezujućih moralnih implikacija. U raspravama, ona se pominje ili da ima za efekat utišavanje argumenata koji se navode sa drugačijih osnova, ili da se unese ozbiljnost u diskusiju, ili da se ona prekine ako se, navodno, dovode u pitanje osnove nacionalne bezbednosti. Retorička funkcija nacionalne bezbednosti, dakle, naglašava primarni značaj tema, uspostavlja prioritet nad drugim temama, čime se taj pojam pojavljuje kao regulativni kriterijum (Bodin 2012, 41). Isti autor dalje navodi da „politička specifičnost je u tome što tema nacionalne bezbednosti sadrži vrednosne i normativne pretpostavke na kojima se gradi smisao političkog delovanja u izvornom smislu osmišljavanja ljudskog života u nacionalnoj, političkoj zajednici.

2. KONCEPT PRIVREDNE STABILNOSTI

Kako bi sagledali ulogu privredne stabilnosti i njen značaj za društvenu zajednicu moramo krenuti od šireg pojma, pojma privrede i privrednog sistema i to kroz prizmu nacionalne ekonomije i makroekonomskih agregata. Ruski ekonomista A.G. Aganbegjan privredu posmatra kao „složeni sistem sastavljen od više pod sistema između kojih vladaju tehno-ekonomske i socijalno-ekonomske veze (Veselinović 2010, 44).

Prema V. Holesovskom postoje „četiri glavne komponente privrednog sistema:

- a) *resursi* - sredstva za proizvodnju, ljudski faktor, tehničko-tehnološko znanje, preduzetništvo i organizacione sposobnosti, prirodna bogatstva;

- b) *učesnici* - ljudi u različitim situacijama i ulogama i sa različitim ciljevima i preferencijama: kao proizvođačke i potrošačke jedinice, kao firme i domaćinstva i kao država u svojstvu proizvođača i potrošača;
- c) *procesori* - to su pojedini aspekti i rezultati aktivnosti ekonomskih učesnika
- d) *institucije* - to su, relativno, stabilni tipovi veza i odnosa koji povezuju ekonomske učesnike i njihove aktivnosti (Veselinović 2010, 45).

Uslov da bi privreda bila stabilna je da ceo ovaj skup sa svim komponentama u koje spadaju neproizvodne delatnosti, materijalna proizvodnja, raspodela, razmena, potrošnja I pružanje usluga, funkcioniše više manje bez većih zastoja u određenom vremenskom periodu. Veza među komponentama bez obzira da li se radi o primarnom, sekundarnom ili tercijalnom sektoru su niz ekonomskih procesa na makro i mikro nivou i kako Lang R. smatra kroz opštu definiciju privredni sistem obuhvata temeljne elemente ekonomskog procesa u okviru određenog načina proizvodnje i odnosa među tim elementima koji su karakteristični za oblike, institucije i način organizacije, te funkcionisanje jedne privrede (Lang 1977, 49).

Privredni sistem dobija značajne podsticaje rasta i razvoja od strane države kao većeg sistema, a za uzvrat stvara materijalna dobra za razvoj drugih sistema. „Prioritet ekonomske politike jeste održiv razvoj sa tendencijom dugoročno ekspanzivnog razvoja i visoka stopa privrednog rasta, kao značajna mera podrške jačanju privredne stabilnosti države“ kako se navodi u strategiji Nacionalne bezbednosti na internet portalu Ministarstva odbrane Republike Srbije (MOD, www.mod.gov.rs). Osnovni ciljevi ekonomske politike su razvoj i ostvarivanje privredne stabilnosti države na makroekonomskom nivou, stvaranje uslova za direktna domaća i strana ulaganja na mikroekonomskom nivou, kao i za ostale oblike međunarodne saradnje.

3. POVEZANOST NACIONALNE BEZBEDNOSTI I PROBLEM EKONOMSKE STABILNOSTI

Drugim rečima, bilo je neophodno utvrditi kriterijume za optimalni izbor onih pravnih i institucionalnih entiteta i sekvenci koji bi svojom međusobnom sintezom predstavljali fundamentalne principe i prakse, a da za „krajnji cilj imaju privrednu stabilnost, ostvarenu kroz modele i principe menadžmenta, a u funkciji nacionalne bezbednosti.

U sistemima pojedinih velikih država, poput Rusije, SAD-a, Velike Britanije, Kine, posebno mesto zauzima pojam privredne u užem smislu ili ekonomske bezbednosti u širem, i to: ekonomska bezbednost države (*kao političke tvorevine*) i ekonomski aspekt nacionalne bezbednosti. Ekonomska i privredna pitanja, postala su neotuđivi deo predstave o nacionalnoj bezbednosti. U državama, koje poseduju prirodne izvore sirovina, u prvi plan se postavlja pitanje bezbednosti njihove dostave, kao i bezbednost sredstava za dostavu tih sirovina (*gasovodi, naftovodi, a u poslednje vreme i vodovodi*). U drugim državama, opet, u prvi plan se stavlja težište na zaštitu od ekonomske špijunaže, a kod trećih težište je na ekonomskom suverenitetu. Jasno je da ovde interesi diktiraju prioritete državne i nacionalne bezbednosti. U tom smislu važno je naglasiti da je već tokom XVIII veka, u Velikoj Britaniji, počelo da dominira mišljenje da je nacionalna bezbednost države neodvojiva od ekonomskog blagostanja, u prvom redu od trgovine. Uopštavanje ovog shvatanja poznato je kao teorija i praksa merkantilizma (Stojanović 2000, 12-14).

U XIX veku ekonomska dimenzija bezbednosti i međunarodnih odnosa bila je povezana sa dilemom „protekcionizam – slobodna trgovina“. Nemački ekonomista Fridrih List zagovarao je visoke carinske barijere, ape-lujući i na patriotsko osećanje (*„kupujmo domaće“*), kako bi se sprečio prodor jeftine strane robe koja uništava domaću proizvodnju, predstavljajući to kao „ekonomsku agresiju“. Na taj način se protekcionizam pretvarao u element nacionalne bezbednosti.

„Uprkost svim razgovorima koje smo čuli prethodnih godina, o ekonomskoj bezbednosti, ne postoje tačne definicije šta ona znači, ali se ona često

pojavljuje. Ekonomski poslovi su uvek u fokusu javnosti i politike. Ekonomski prosperitet je jedan od najvažnijih nacionalnih interesa. Ekonomska bezbednost ima mogućnost da zaštiti ili unapredi interese SAD-a u okviru određenih događaja (Neu 1994, 13).

U pogledu predviđanja budućih sinergetskih odnosa nacionalne bezbednosti i ekonomije, isti autor smatra da „na duži rok, međunarodni ekonomski razvoj i integracije treba da poboljšaju američku privredu. Sve ove tendencije bi trebalo da smanje opasnost po nacionalnu bezbednost. Na duži rok, ekonomski razvoj i ekonomske integracije doprinose stabilnosti u zemljama i regionima. Tokom vremena, privredni rast obezbeđuje zapošljavanje, smanjuje stopu mortaliteta, podiže životni standard“ (Neu 1994, 13-14).

Iz gore priloženih podataka jasno je da nacionalna bezbednost u ekonomski i bezbednosno superiornim državama počiva prevashodno na premisi, ili čak, ideološkoj osnovi da uređena država mora da bude, u svako doba, regulator veza ekonomije i (*nacionalne*) bezbednosti i ne samo to, već idejni tvorac idealnih odnosa ova dva fenomena kako bi garantovala stabilnost u dužem vremenskom periodu.

3.1. Američki modeli u analizi srpskog slučaja

Teorijski okvir ovog rada temelji se na američkom modelu odnosa nacionalne bezbednosti, stabilnosti privrede i privrednog sistema kao ekonomske kategorije i značajne uloge ekonomske politike u okviru nacionalne bezbednosti. „Uprkos svim razgovorima koje smo čuli prethodnih godina, o ekonomskoj bezbednosti, ne postoje tačne definicije šta ona znači ali se ona često pojavljuje. Ekonomski poslovi su uvek u fokusu javnosti i politike. Ekonomski prosperitet je jedan od najvažnijih nacionalnih interesa. Ekonomska bezbednost ima mogućnost da zaštiti ili unapredi interese SAD-a u okviru određenih događaja“ (Neu 1994,14-15). Njegov je cilj ispitivanje mogućnosti primene ovog modela u analizi različitih dimenzija i oblika organizacija privrednog sistema i sistema nacionalne bezbednosti Srbije. Drugačije rečeno bilo je neophodno utvrditi kriterijume za optimal-

ni izbor onih pravnih i institucionalnih entiteta i sekvenci koji bi svojom međusobnom sintezom predstavljali fundamentalne principe i prakse privredne stabilnosti kroz menadžment principe, a u funkciji menadžmenta nacionalne bezbednosti.

Ovome bi odgovarala sledeća definicija:

„Strategija nacionalne bezbednosti prepoznaje važnost jačanja naše ekonomske sigurnosti, proširenje trgovine i investicija, i promovisanja privrednog razvoja. Radimo na tome da ostvarimo ove ciljeve diplomatskim putem na osnovu razmena iskustava sopstvenog razvoja, na osnovu naše političke i ekonomske slobode. Uspeh u ostvarivanju ovih ciljeva ekonomske politike je jezgro i deo naše strategije nacionalne bezbednosti (Tarulo 2005, 6).

Ronald M. Zih autor Nacionalne ekonomske strategije takođe navodi da: „Privreda SAD-a je pod uticajem različitih faktora, domaća pitanja, međunarodna bezbednost, informacione tehnologije, strana pomoć, međuvladine organizacije (Igo-a), nadržavni akteri, globalizacija, pa čak i vremenski. Na mogućnost da će SAD ostati supersila značajno utiče ekonomska situacija, takođe jasno je da će na američkuprivredu imati značajan uticaj proces globalizacije. Ipak, privreda je jedan od vitalnih elemenata nacionalne moći, a nije adekvatno zastupljena na nacionalnom nivou. Dok razne organizacije i agencije pružaju informacije u vezi sa našim ekonomskim sredstvima u ciljevima strategije bezbednosti ne postoji konsolidovana nacionalna ekonomska strategija koji jasno definiše i artikuliše opšte ekonomske ciljeve SAD (Zich 2005, 1-2).

Jedan od osnovnih razloga za proučavanje menadžmenta nacionalne bezbednosti i ekonomske politike u Srbiji u komperaciji sa SAD, po modelu Danijela Tarula, je taj što je i sam Danijel Tarulo u svojoj poslovnoj karijeri učestvovao u izradi više projekata, straregija u kojima su privreda i nacionalna bezbednost bile usko povezane.

Danijel Tarulo (1952) je profesor prava na univerzitetu Georgetown University Law Center i na predlog predsednika SAD-a član Upravnog odbora Američkih federalnih rezervi. Specijalnosti i oblasti u kojima radi su me-

đunarodno pravo, međunarodna ekonomska pravila i regulacije, zakoni o bankama. Na početku karijeri je radio kao profesor na Harvardu (Harvard Law School), zatim u Ministarstvu pravde - antimonopolski sektor (Anti-trust Division of the Justice Department) bio član više odbora i saveta kao što su Savet za nacionalnu ekonomiju i Savet za nacionalnu bezbednost (National Economic Council and National Security Council).

U administraciji predsednika SAD-a Bila Clintona bio je zamenik pomoćnika predsednika za ekonomsku politiku, a kasnije i lični pomoćnik predsednika SAD za internacionalnu ekonomsku politiku. U isto vreme vodio je tim eksperata iz oblasti ekonomije i bezbednosti, koji su učestvovali u izradi Princeton projekta koji se direktno odnosi na povezanost ekonomije, nacionalne bezbednosti - Economic Security group of the Princeton Project on National Security.

Odnosi privredne stabilnosti i globalizacije mogu se sagledati kroz postavku koju je konstituisao Danijel Tarulo (Tarulo 2005, 1-2), a koja glasi: „Sam koncept globalizacije, osporio je pojedinačne koncepte, a pokrenuo značajna kretanja u pravcu jedne globalne ekonomije u važnim segmentima tržišta robe, usluga i kapitala. U okviru ovog procesa, ekonomska težina zemalja se menja postepeno, ali sigurno, uz pretpostavku da će veći značaj dobiti Azija i Evropa. Više nego u bilo koje vreme posle Drugog svetskog rata, ekonomski odnosi između država, pomoći će da se definiše priroda njihovih odnosa. Možda najosnovnije od svega, vojni kapacitet jednog naroda i njegov krajnji osećaj blagostanja zavisi od njene ekonomske performanse.“U pogledu predviđanja budućih sinergetskih odnosa nacionalne bezbednosti i ekonomije, ovaj autor smatra da će „Na duži rok, međunarodni ekonomski razvoj i integracije treba da poboljšaju američku privredu. Sve ove tendencije bi trebalo da smanje opasnost po nacionalnu bezbednost. Na duži rok, ekonomski razvoj i ekonomske integracije doprinose stabilnosti u zemljama i regionima. Tokom vremena, privredni rast obezbeđuje zaposlenje, smanjuje stope fertiliteta, podiže životni standard“ (Tarulo 2005, 4).

Mnogi tekstovi o ekonomiji odbrane usredotočili su se prvo na mikroekonomska pitanja i zatim predstavljaju vezu između odbrambenih tema i šire

ekonomije. Što se tiče SAD i sigurnosne politike, apsolutno je neophodno da američka uloga u Svetskoj privredi se poštuje kao ključno bogatstvo za podstrek. Otvoreno govoreći, većina država koje su u sprezi sa američkim kapitalom, bile one u suprotnosti ili se pojavljuju kao saveznici, trebaju politici SAD daleko više nego što je njima SAD potreban. Iako nema sumnje da Sjedinjene Američke Države imaju koristi od otvorenog sveta ekonomije, one zemlje koje trguju sa Sjedinjenim Državama imaju koristi čak i više. Kina, na primer, šalje više od 40 posto svog izvoza u SAD-u, a trenutno ima 60 milijardi dolara godišnje trgovinski suficit sa Sjedinjenim Državama. Američki izvoznici će biti povređeni ako trgovina s Kinom bude prekinuta, pogotovo u avio industriji, sektoru vezanom za proizvodnju mašina i oprema za napajanje. Međutim, Kina i njena ukupna ekonomska kretanja i takva strategija će se slomiti ako je uskraćen pristup američkom tržištu (<http://www.chinadaily.com.cn/>).

Pored američkih shvatanja značaja uticaja privrede na nacionalnu bezbednost, i evropske zemlje su shvatile njenu ulogu. "Reforma sektora bezbednosti (*Security Sector Reform*, SSR) predstavlja još jedan novi okvir istovremenog delovanja na bezbednost i razvoj. Prvi put elaborirana je kada je osnovano Odeljenje za međunarodni razvoj (DFID) u Velikoj Britaniji, i to kao deo Bele knjige o međunarodnom razvoju, koja je doneta novembra 1997. godine. Tada je bezbednost prepoznata kao centralni element koji ima važnost za održivi razvoj i smanjivanje siromaštva."

4. NACIONALNA BEZBEDNOST I PROBLEM PRIVREDNE STABILNOSTI SRBIJE

Privredna stabilnost i njen razvoj smanjuju verovatnoću nastajanja rizika i pretnji na nacionalnom i međunarodnom planu. Mediji poput lista Akter se takođe osvrću na ovu problematiku. Danas je najintenzivnija pretnja po nacionalnu bezbednost Srbije ekonomska i finansijska zavisnost i nesposobnost državnog budžeta da servisira budžetske obaveze bez zaduživanja kod domaćih i stranih kreditora. Ta činjenica u svojoj pozadini ima kao

uzrok neadekvatnu i po volumenu malu ekonomiju i nizak i nedovoljan BDP, a samim time nedovoljan priliv poreskih prihoda u državni budžet (Šetić, 2012, 38). Razvoj ekonomije, samim tim i privrede, zasnovane na znanju, smanjenje spoljnog i unutrašnjeg duga, jednaki uslovi za sve privredne subjekte, restrukturiranje javnih preduzeća i privatizacija društvenih, u skladu sa nacionalnim interesima – sve su to prioriteti Republike Srbije radi ubrzanog ekonomskog razvoja. Unapređenje institucionalne sposobnosti i ovlašćenja države u oblasti ekonomije, po Kenzijaskom učenju, (Jakšić 2009, 15) racionalizacija državne uprave po menadžment modelu, smanjenje javnog duga, otvaranje novih radnih mesta kroz privlačenje direktnih investicija i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala su osnovni uslovi za stvaranje povoljnog privrednog ambijenta i samim tim za unapređenje celokupnog sistema nacionalne bezbednosti.

„Ako pokušamo da zamislimo neko uređeno društvo onda možemo da vidimo pretpostavljeni smisao institucija kao vezivnog tkiva takvog društva. Zatim ako tu vezivnu ulogu uređenja društva vidimo kao meru ili oblik javnog prostora koje društvo zauzima, tj. kao okvir njegove opštosti, onda se vidi da je preduslov postojanja i uspostavljanja institucija, postojanje određenog nivoa javnosti (Bodin, 2002, 95).

4.1. Definisane ciljeva nacionalne bezbednosti Srbije

Najviše dobro, odnosno vrednost, jednog naroda u državi su svakako državni interesi. Sve vitalne vrednosti koje želi da sačuva, ostvari ili osnaži, država identifikuje i definiše u dokumentu poznatom kao doktrina odbrane. (Mijalkovski, 2009, 55). Koncept nacionalne bezbednosti odnosno bezbednost države, spada u takozvane tradicionalne pristupe bezbednosti poznat još kao «*Vestfalskimodel*». U fokusu ovog pristupa je suverenost države sa tačno definisanom teritorijom, granicama i nacijom kao osnovnim vrednostima koje se štite svim raspoloživim vojnim kapacitetima. Prva doktrina o nacionalnoj bezbednosti datira još od Augsburškog mira 1555. godine, po kojoj je vladar dobio prava da odlučuje o religiji svoje zemlje. Revolucija

u Francuskoj 1789. godine se smatra prelomnim događajem. Građanstvo je izrodilo novu državu i ona je postala instrument ostvarivanja njegovih vitalnih interesa. Država se činila kao okvir i uslov opstanka nacije, garant očuvanja, mera izvesnosti nacionalnog trajanja i polje sigurnosti života u miru i perspektivi razvoja. Od tada se odvija, na prvi pogled paradoksalno, jačanje državne bezbednosti na osnovu potiskivanja nacionalne bezbednosti. Zato se država sama pretvara u vrednost koju treba štititi, iz čega se bezbednosna funkcija javlja kao državna bezbednost. Odatle proizilazi da treba štititi javni poredak, institucije i funkcije države iznutra i spolja kao opšti osnov za interpretaciju bezbednosti države. Ali, upravo ta opštost interesa je podložna implementaciji interesa političke vlasti, što smisao obezbeđivanja državne bezbednosti usmerava ka političkom poretku ili čak političkom režimu određene vlasti.

U novijoj istoriji u savremenim državama pored tradicionalnog koncepta nacionalne bezbednosti, sve više se daje na značaju bezbednosti na polju ekonomije, energetike, sociologije, kulture, ekologije. Samimtim nacionalna bezbednost ima jedan sasvim novi, savremeni humanološki pristup. Savremenim pristupom pod pojmom «u interesu nacionalne bezbednosti» se podrazumeva više ciljeva, jer ovaj koncept obuhvata zaštitu svih vitalnih vrednosti društva. „Strategija nacionalne bezbednosti daje analizu okruženja Republike Srbije, identifikuje izazove, rizike i pretnje bezbednosti, utvrđuje nacionalne interese, određuje ciljeve, osnovna načela i elemente politike nacionalne bezbednosti i definiše strukturu, načela funkcionisanja i odgovornosti u okviru sistema bezbednosti. ”Kako je već navedeno u strategiji Nacionalne bezbednosti na internet portalu Ministarstva odbrane Republike Srbije (MOD, www.mod.gov.rs).

4.2. Nacionalna bezbednost u privrednom razvoju Srbije u tranziciji

Uzimajući u razmatranje izuzetno širok spektar uticaja koje imaju nacionalna bezbednost i privreda na jednu političku zajednicu, prvi zadatak, a ujedno i poteškoća, s obzirom na ograničenost ovog teksta, je bilo utvr-

đivanje onih vrednosti koje poseduju praktičan i teorijski kapacitet i potencijal za implementaciju istih u «novi» okvir – nacionalnu bezbednost i privrednu stabilnost kao (ne)povezane fenomene u Srbiji. U Srbiji, na osnovu dostupne literature se čini da se ovoj temi nije posvetila dovoljna pažnja, šta više zanemarljivo je mali broj autora koji su pisali o direktnim vezama prevredne stabilnosti i menadžmenta nacionalne bezbednosti. Domaći autori koji su se bavili ovom temom ove odnose objašnjavaju na sledeći način: „Ekonomski odnosi koji vladaju u procesu proizvodnje i raspodele spadaju u red najvažnijih društvenih odnosa, jer određuju društveno i političko uređenje zemlje, kvalitet života stanovništva, stepen razvoja nacionalnog sistema bezbednosti, te ekonomsku i političku moć zemlje u međunarodnim odnosima. To ih čini bitnom determinantom nacionalne bezbednosti. Nacionalni ekonomski sistem je očigledno u funkciji svih ostalih državnih resora i sfera društvenog života. Njegov razvoj i zaštita su vitalni nacionalni prioriteti i interesi svake moderne države koja teži ekonomskoj stabilnosti, samostalnosti i bezbednosti” (Milošević i Mijalković 2006, 479).

S obzirom na svoju kako političku tako i ekonomsku prošlost, koju su obeležili radikalne promene i nagli prelaz i sajednog sistema na drugi, Srbija još nije implementirala u praksi ono što je determinisala u svom političkom diskursu. U samom istraživanju, a na osnovu dostupne literature se čini da se ovoj temi kod nas nije posvetila dovoljna pažnja.

Recesija ne gubi na svom kontinuitetu uprkos preduzetim merama. Čini se da je razlog ovom stanju u velikoj meri upravo globalizacija dok svet na čelu sa razvijenim zemljama ne izađe iz postojeće ekonomske krize, mala je verovatnoća da će Srbija, opterećena i svojom ličnom tranzicionom krizom, u tome uspeti pre njih. Drugi razlog je ekonomski identitet Srbije koji nije konstituisan u dovoljnoj meri što umanjuje potencijal Srbije na međunarodnoj sceni.

Pored istraživačkih projekata u oblasti bezbednosti i pojedini mediji su se bavili ovom problematikom te Akter o ovoj problematici piše na sledeći način:

„Danas je kumulativno najveća opasnost, rizik i pretnja po nacionalnu bezbednost Srbije, njenu nezavisnost i stabilnost političkog sistema vezana za ekonomski sistem Srbije. Istovremeno u tom sistemu se generišu najkрупnija koruptivna krivična dela i najveći obim organizovanog kriminala, koji predstavlja najviši nivo društvene opasnosti ugrožavajući pri tome i ekonomski i politički sistem zemlje. Upravo ta pojava nalaže hitnu usmerivačku aktivnost tajnim službama s ciljem da preduprede dalje podrivanje ekonomskog i finansijskog sistema zemlje s jedne strane, i s druge strane da se putem operativnih radnji, mera i aktivnosti uz ofanzivni i obaveštajni karakter aktivnosti srpskih tajnih službi obezbede mogućnosti za unapređenje ekonomskog sistema zemlje, kako na korporativnom nivou tako i na makroekonomskom“ (Šetić 2012, 38).

ZAKLJUČAK

Iz svega gore navedenog proizilazi da u ovom trenutku saradnja između institucija, u Srbiji, koje se bave privredom ili nacionalnom ekonomijom i institucija koje pripadaju sistemu nacionalne bezbednosti ne postoji sistemsko kooperacija u pogledu stvaranja državnog okvira za unapređenje ili razvoj privrede. Ove institucije, naime, saraduju isključivo u represivnim radnjama na sprečavanju privrednog kriminala, što se najbolje vidi kroz primer rada Uprave za sprečavanje pranja novca, Uprave carine, Poreske uprave (*Ministarstvo finansija*) i drugih sličnih tela koja saraduju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, Bezbednosno-informativnom agencijom, Upravom kriminalističke policije, sektorom za privredni kriminal i sektorom za borbu protiv organizovanog kriminala. Uočljivo je da državne institucije iz oblasti privrede skoro uopšte ne saraduju sa osnovnim organima odbrane - Ministarstvom odbrane i njegovim entitetima i srodnim organizacijama. Ovo je problem kojem je potrebno posvetiti osobitu pažnju. Na osnovu podataka iznetih u ovom radu, predlog mera koji bi eventualno doprineo razvoju nacionalne bezbednosti se može u najkonciznijem obliku predstaviti kao skup pravaca koje je potrebno što pre implementirati kroz strategije i praksu; ove mere su derivat pomenutih menadžment pristupa.

Primarna mera je stavljanje obaveštajno-bezbednosnih tela u funkciju privrede na način koji će kreirati i omogućiti konstantnu i kontinuiranu saradnju na polju razvoja privrede i zaštite nacionalnih interesa. U prošlosti je stub razvoja privrede bivše SFRJ bio oličen u nekoliko preduzeća kao što su Geneks, Jugoeksport, UNIS, Energoprojekt. Ova preduzeća stajala su u uskoj, neraskidivoj vezi sa službama bezbednosti. Na ovaj način, SFRJ je kroz ove firme, posebno u svetu, u svakom momentu raspolagala informacijama koje su bile ključne za razvoj privrede, ali i za očuvanje stabilnosti regiona.

LITERATURA

1. Bodin, M. 2002. Kojim putem do institucija Srbije u zborniku radova, (re)konstrukcija institucija, Beograd,
2. Bodin, M. 2010. Nacionalna i ljudska bezbednost humanološki menadžment pristup, Beograd: Fakultet bezbednosti
3. Veselinović, P. 2010. Ekonomija, Beograd: Univerzitet Singidunum
4. Dragišić, Z. 2007. Bezbednosni menadžment, Beograd: Fakultet bezbednosti
5. Dragišić, Z. 2009, Sistem nacionalne bezbednosti - pokušaji definisanja pojma, Beograd: Vojno delo,
6. Zich, R.M. 2005. The National Economic Strategy: Security and Prosperity Today and Tomorrow, Strategy Research Project, US Army War College
7. Lang, R.1977. Privredni system - podsistemi globalnog društvenog sistema, Beograd: Naučna knjiga,
8. Jakšić, M. 2009. Osnovi makroekonomije, Ekonomski fakultet, Beograd.

9. Mijalković S., Milošević G., Korelacija ekonomske, korporativne i nacionalne bezbednosti, *Megatrend revija*, vol. 8, br. 2, str. 479-496, Beograd, 2011.
10. Mijalković, S. Milošević, G. 2006., Nacionalna ekonomija kao faktor nacionalne bezbednosti – slučaj Srbija, Beograd: Megatrend revija
11. Mijalkovski, M. 2009, *Obaveštajne i bezbednosne službe*, Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet bezbednosti.
12. Neu, C, R., Wolf, C. 2005, *Economic dimensions of economic security*, Santa Monica: National Defence Research Institute.
13. Stojanović, I. 2000, *Država i tržišne reforme*, Beograd: Prometej.
14. Tarullo, D.K. 2005. *Report Of The Economic And National Security in Working Group Princeton Project On National Security*, Princeton
15. Šetić, V. 2012. *Tajne službe u funkciji ekonomske bezbednosti*, Beograd: Akter.
16. <http://www.chinadaily.com.cn/>
17. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/343324/Friedrich-List>. 13 Feb 2014 12:41:55 GMT
18. <http://www.federalreserve.gov/aboutthefed/bios/board/tarullo.htm>. on 2 Mar 2014 09:55:34 GMT.
19. www.mod.gov.rs/.../strategije/Strategija%20nacionalne, Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Beograd, 2009. godina.

Goran Džafić, PhD
Ivana Mitrović, MA

THE INFLUENCE OF THE ECONOMIC STABILITY ON THE NATIONAL SECURITY

Summary: *There is a need to identify and systematize the factors that affect the economic stability of a country from the perspective of national security management. Bearing in mind that the economic stability and security of a country are in cause and effect relationship, i.e. that they constantly affect each other through the general framework regulated by national policies and the specific area, it seems necessary to investigate the key factors of both phenomena and offer a framework of joint action. The latter is important because it seems that despite the elaborate systems of both phenomena, there have been no attempts to integrate their general assumptions and unique activities into a separate sector that aims to preserve economic stability of the country.*

Key words: *national security, economy, economic stability.*

JEL classification: *H560, P36,P16*